

	bergan. Agar monarx hokimiyatni suiiste'mol qilsa, xalq qo'zg'olon ko'tarishga va monarxni taxtdan ag'darishga haqli bo'ladi.		
5	Ushbu nazariya YUnonistonda (qadimgi Gretsiyada) paydo bo'lgan va Arastu (Aristotel) asarlarida asoslab berilgan, XVII asrda ingliz olimi Filmerning «Patriarx» asarida rivojlantirilgan. Muallif Injilga asoslanib, Odam atoning hokimiyatni xudodan olib, o'zining katta o'g'li — patriarxga, u esa o'zining avlodlari bo'lgan qirollarga berganligini isbotlashga uringan	E	shartnoma nazariyasi
6	Irrigatsiya nazariyasiga ko'ra, davlatlarning kelib chiqishi, ularning ilk shakllari SHarqda ulkan irrigatsiya inshootlarini qurish va ulardan foydalanish bilan bog'liq. Ushbu nazariya nemis olimi Vitgofelning «SHarq istibdodi» asarida ifodalab berilgan [5:120-230]	F	markscha nazariya
Javobi: 1 - F 2 - A 3 - B 4 - E 5 - D 6 - S			

So'zlarni berilgan javoblari bilan juftlang.

1	Qonunchilik palatasi qarorlari ... tomonidan imzolani?	A	Spiker
2	O'zbekiston Respublikasi Ijro xokimiyatining boshligi ..?	B	Prezident
3	O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Inson huquqlari bo'yicha vakili	V	Bosh vazir
4	O'zbekiston Respublikasida mahalliy hokimiyatning vakillik organiga	C	Ombudsman
5	O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik Palatasi Raisini ...boshqaradi.	D	hokimlar
Javob: 1 - B 2 - V 3 - C 4 - D 5 - A			

To'g'ri javobni aniqlang. Javoblar jadvaliga "ha" yoki "yoq" javoblari bilan ifodlang.

1. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati a'zolarining takroriy saylovi quyidagi hollarda o'tkaziladi: A) Agar saylov haqiqiy emas deb topilgan bo'lsa; B) Agar takroriy ovoz berish natijasida belgilangan miqdorda Senat a'zolari saylanmagan bo'lsa.

2. Qoraqalpog'iston Respublikasining Konstitutsiyasi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga zid bo'lishi mumkin emas» deb O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasining 110-moddasi, 2-bandida yozib qo'yilgan [1:23].

3. O'zbekiston SSR Konstitutsiyalari 1927, 1937, 1978 yillarda qabul qilingan

4. O'zbekiston Respublikasining Prezidenti ayni vaqtda Vazirlar Mahkamasining Raisi hisoblanadi;

5. O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining eng muhim siyosiy huquqlaridan biri davlat vakillik organlariga saylash va saylanish huquqi bo'lib, u Konstitutsiyaning 116-moddasida mustahkamlangan [1:25].

Javoblar:

1.	2.	3.	4.	5.
ha	Yo'q	ha	Yo'q	Yo'q

Zamon shiddat bilan o'zgarib borar ekan ta'lim sohasida ham yangi va yangi texnologiyalar shakllanib boraveradi. SHunday ekan, har bir pedagog o'z faoliyatida innovatsion ta'lim sohasidagi o'zgarishlarga tayyor turishi va pedagogik mahoratini doimiy tarzda rivojlantirib borishi talab etiladi.

Demak, har bir zamonaviy pedagog darslarda innovatsion texnologiyalarni qo'llashga jiddiy e'tibor qaratishi, bu bo'yicha har bir fan o'qituvchisi tajribasini doimiy oshirib borishi, doimiy ravishda darslarga ilg'or tajribalar va zamonaviy innovatsion texnologiyalarni samarali tatbiq etishi, ularni ommalashtirishi, innovatsion pedagogik texnologiyalar sifatida: loyihaviy ta'lim texnologiyasi, interfaol texnologiyalar, hamkorlikda o'qitish texnologiyalari, Keys-stadi texnologiyasi, axborot-kommunikatsion texnologiyalari, elektron ta'lim resurslari va nostandart testlardan foydalanishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –T.: "O'zbekiston" 2015.
2. 2017–2021 yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi.
3. Tolipova J.O. Pedagogik kvalimetriya moduli boyicha ma'ruzalar matni va a'maliy mashg'ulotlar. –T.: TDPU, 2015.
4. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy huquqi, Mualliflar jamoasi, IIV Akademiyasi.- T.: IIV Akademiyasi, 2015.
5. Davlat va huquq nazariyasi, Mualliflar jamoasi, IIV Akademiyasi. –T.: IIV Akademiyasi, 2012.

РЕЗЮМЕ

Maqolada Huquqshunoslik fanlarini o'qitishda nostandart testlardan foydalanish usullari, test turlari, nostandart testlar, uning afzalligi va ahamiyati haqida so'z boradi.

РЕЗЮМЕ

В статье речь идёт об использовании методов нестандартных тестов по предмету «Правоведение», рассматриваются различные виды тестов, и в частности нестандартные тесты, их приоритетность и важность.

SUMMARY

The article deals with the methods of non-standard tests in the subject «Law sciences». The author of the article also studies different types of tests, non-standart tests, their advantages and importance.

БИЛИМЛЕНДИРИЎ ТАРАЎЫНДАҒЫ РЕФОРМАЛАР ЖАСЛАРЫМЫЗДЫҢ ТӘЛИМ-ТӘРБИЯСЫНА ХЫЗМЕТ ЕТЕДИ

Т.Қалибеков – юридика илимлериниң кандидаты
ҚР ХБХҚТ хәм ОҚАИ

Таянч сўзлар: таълим соҳасидаги ислохотлар, фан, умумтаълим мактаблари, юридик шахс, нодавлат таълим муассасалари.

Ключевые слова: реформы в образовании, наука, общеобразовательные школы, юридическое лицо, негосударственное образовательное учреждение.

Key words: reforms in education, science, comprehensive schools, legal entity, non state educational establishment.

Мәмлекетимизде Ғәресизлик жылларында билимлендириў тараўында жасларға заманагөй билимлерди бериў, олардың интеллектуаллық потенциалын арттырыўға хәм дүнья жәмийетшилигинде мүнәсип орын ийелеўине

қаратылған бир қатар өзгерислер менен унамлы ислер әмелге асырылды хәм бул бағдардағы реформаларды даўам еттириў ушын зәрүр хўжетлер қабыл етилмекте. Атап айтқанда, бул бағдарда мысал етип, Өзбекстан Республикасы Президентиниң “Мектепке

шекемги билимлендириў системасын басқарыўды түп-тийкарынан жетилистириў илажлары ҳаққында”ғы [1] Пәрманын, “Өзбекстан Республикасы Мектепке шекемги билимлендириў министрлигиниң жумысын шөлкемлестириў ҳаққында”ғы [2] хәм “Жокары билимлендириў мәкемелерине кириў ушын талабанларды мақсетли таярлаў системасын буннан былай да жетилистириў илажлары ҳаққында”ғы [3] қарарларын көрсетиў мүмкин.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев елимизди 2016-жылы социаллық-экономикалық раўажландырыўдың тийкарғы жуўмақларына хәм 2017-жылға мөлшерленген экономикалық бағдарламаның ең әҳимийетли тийкарғы бағдарларына бағышланған Министрлер Кабинетиниң кеңейтилген мәжлисиндеги “Сын талқылаў, қатаң тәртип-интизам хәм жеке жуўапкершилиқ - ҳәр бир басшы жумысының күнделикли қағыйдасы болыўы керек”[4] деп, аталған баянатында, елимизде билимлендириў тараўында әмелге асырылған унамлы ислер менен бирге, алдымызда турған жуўапкерли ўазыйпаларды да белгилеп берген еди. Билимлендириў хәм илим, мәмлекеттиң жасларға байланыслы сиясатын әмелге асырыў бағдарындағы әҳимийетли ўазыйпалардан бири - бул билимлендириў мәкемелериниң материаллық - техникалық базасын еледе беккемлеў, билимлендириў мәкемелерин тәжирийбели педагог хәм кадрлар менен толықтырыў, оқыў жобаларын хәм бағдарламаларын түп-тийкарынан қайта көрип шығыў, жасларға тәрбия беріў, психология хәм басқа да тараўларда кадрларды таярлаў хәм қайта таярлаў ислерин жолға қойыўдан ибарат. Улыўма билим беріў мектеплериндеги, лицей хәм кәсип-өнер колледжлериндеги хәмде жокары оқыў орынларындағы оқытыўдың сапасын түптен жақсылаў, заманагөй оқыў реже хәм методларын енгизиў, балалар хәм жасларға арнаўлы пәнлер, елимиздиң хәм жәхән цивилизациясы тарийхын, шет тиллерди, хуқықый билимлерди хәм заманагөй компьютер бағдарламаларын терең үйретиўди дурыс жолға қойыў интеллектуал, эстетикалық хәм физикалық бәркамал әўладты жетилистириўди және жасларға билим беріўди жаңа сапа дәрежесине көтериў, соның ишинде, шет тиллерин, информатика хәм математика, физика, химия, биология сыяқлы әҳимийетли хәм талап жокары болған басқа да пәнлерди тереңлестирип үйретиў “2017-2021-жылларда Өзбекстанды және раўажландырыў Хәрәкетлер стратегиясы” [5] нда белгиленген бес тийкарғы бағдардың бири сыпатында белгиленген.

Өзбекстан Республикасының “Билимлендириў ҳаққында”ғы Нызамында [6], билимлендириў мәкемеси юридикалық шахс есапланады хәм нызам хўжетлеринде белгиленген тәртипте дүзилген хәмде нызам хўжетлерине муўапық ислеп шығылған уставы тийкарында жумыс алып барады, деп белгиленген. Билимлендириў мәкемелериниң бири есапланған улыўма билим беріў мектеплерине нызам хўжетлери менен юридикалық шахс статусы берилип, мектепте билим беріў процессинде жүзеге келетуғын мәселелерди мектеплердиң өз бетинше шешиўи ушын имканиятлар жаратылған хәм усы Нызамда мәмлекетлик емес билимлендириў хызметлерин көрсетиў бойынша қағыйдаларда белгиленген.

Елимизде, ЮНЕСКО хәм DGP Research & Consulting консалтинг шөлкеми менен биргеликте сырт еллик экспертлер топары тәрәпинен миллий билимлендириў системасын комплексли үйреніў бойынша өткерилген талқылаўларда билимлендириўдиң сыпатын, сапасын жақсылаўда бәсекилик орталығын қәлиплестириў, онда жеке-меншиқ билимлендириў секторын раўажландырыўға

тийкарғы бағдар сыпатында итибар қаратыў зәрүр екенлиги айрықша атап өтилген. Сондай-ақ, сырт ел тәжирийбелеринде мәмлекетлик хәм мәмлекетлик емес билимлендириў мәкемелери арасында беккем бәсекилик пуқаралардың сапалы билим алыўға болған хуқықын әмелге асырыўға хызмет ететуғынлығы, бир қатар раўажланған сырт елдерде мәмлекетлик емес билимлендириў секторының улыўма орта билим беріўдеги үлеси жокары болып, Германияда 12 пайызды, Францияда 17 пайызды, АҚШ да 18 пайызды, Улыбританияда 20 пайызды, Испания, Ирландия хәм Голландияда 30 пайызды қурайтуғынлығы анықланған.

Хәзирги күнде республикамызда 43 мәмлекетлик емес улыўма орта билим беріў мектеби тийисли лицензияға ийе болып, халық билимлендириў системасындағы 9680 мектепке салыстырмалы түрде олардың үлеси 0,4 пайызды қураған. Жокарыдағы көрсеткишлерге қарағанда бул көрсеткишти қанаатландыралы жағдай деп бахалаўға болмайды.

Сонлықтан да, мәмлекетлик емес билимлендириў хызметлерин көрсетиў жумысын буннан былай да раўажландырыў, билимлендириўдиң жокары сапасын тәмийинлеўде мәмлекетлик хәм мәмлекетлик емес билимлендириў мәкемелери арасында беккем бәсекилик орталығын қәлиплестириў, сондай-ақ, мәмлекетлик емес билимлендириў хызметлерин көрсетиў тараўындағы юридикалық шахслар ушын қолайлы шараятлар жаратыў мақсетинде 2017-жылы 15-сентябрьде Өзбекстан Республикасы Президентиниң “Мәмлекетлик емес билимлендириў хызметлерин көрсетиў жумысын буннан былай да раўажландырыў илажлары ҳаққында”ғы [7] қарары қабыл етилди.

Қарар менен ушырасып атырған кемшилиқлерди әмелий сапластырыў мақсетинде мәмлекетлик емес билимлендириў мәкемелерине узақ мүддетли жеңиллиқли кредитлер ажыратыў хәм бурын ажыратылған кредитлердиң мүддетин созыў, билимлендириў хәм оған тийисли хызметлер бойынша барлық салық түрлери төлемлеринен 2021-жылға шекем азат етиў, пәнлерди шет тилинде тереңлестирип оқытыў хәм бул арқалы билимлендириўдиң сапасын арттырыў мақсетинде билимлендириў процесине шет елли оқытыўшылар менен кәнигелерди кеңнен тартыў нәзерде тутылып, мәмлекетлик емес билимлендириў мәкемелерине мирәт етилип атырған шет еллик оқытыўшылар менен кәнигелерге виза беріў, авиатранспорт, турақ жай, мийнетине мүнәсип ҳақы төлеў хәм салықлардан азат етиў сыяқлы мәселелер де өз шешимин тапқан. Буннан тысқары қарарда, социаллық қорғаўға мүтәж шаңарақлардың қәбилетли хәм талантлы перзентлерин таңлаў мәмлекетлик емес билимлендириў мәкемесиндеги жәми оқыўшылар улыўма санының 10 пайызынан кем болмаған жағдайда билимлендириў хызметлерин көрсетиўден келип түскен дәрәматлар есабынан пулсыз оқытыў, белгиленген тәртипте аккредитациядан өткерилген мәмлекетлик емес билимлендириў мәкемелериниң питкеріўшилерине мәмлекетлик үлгидеги билимлендириў ҳаққындағы хўжет беріў нәзерде тутылды.

Сондай-ақ, қарар менен Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңесине, Ташкент қаласы хәм ўәлаятлар ҳәкимликлерине Өзбекстан Республикасы Халық билимлендириў министрлиги менен биргеликте 2018-2019-оқыў жылы басланғанға шекем ҳәр бир район (қала)да мәмлекетлик дизимнен өткерилген тәртипте, мектепке шекемги хәм улыўма орта билим беріў тараўында мәмлекетлик емес билимлендириў хызметлерин көрсетиў жумысы менен шуғылланатуғын кеминде бир юридикалық шахсты шөлкемлестириў илажларын көриў тапсырылды.

Жуўмакластырып айтканда, Президентимиз тәрәпинен қабыл етилген “Мәмлекетлик емес билимлендириў хызметлерин көрсетиў жумысын буннан былай да раўажландырыў илажлары ҳаққында”ғы қарар мәмлекетлик емес билимлендириў мәкемелери секторының кеңейиўин, республикамыздың ҳәр бир

районындағы хәм қаласындағы пуқаралардың билимлендириў хызметлеринен пайдаланыўда таңлаўға ийе болыўын, жасларға мүнәсип тәлим-тәрбия берий сыяқлы ўазыйпаларды өз мойнына алатуғын маман хәм жетик жеке-меншик исбилерменлердин жумыс алып барыўын тәмийинлеўге хызмет етеди.

Әдебиятлар

1. Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 29 августда қабул қилинган “Таълим тўғрисида”ги Қонуни.
2. Мирзиёев Ш.М. “Сын талқылаў, қатаң тәртип-интизам хәм жеке жуўапкершилиқ – ҳәр бир басшы жумысының күнделikli қағыйдасы болыўы керек”. Ўзбекстан Республикасы Президенти Шавкат Мирзиёевтиң елимизди 2016-жылы социаллық-экономикалық раўажландырыўдың тийкарғы жуўмақларына хәм 2017-жылға мөлшерленген экономикалық бағдарламаның ең әҳимийетли тийкарғы бағдарларына бағышланған Министрлер Кабинетиниң кеңейтилген мәжлисиндеги баянаты. /«Еркин Қарақалпақстан» газетасы, №8-9 (19939). 17-январь 2017-жыл.
3. «Мектепке шекемги билимлендириў системасын басқарыўды түп-тийкарынан жетилистириў илажлары ҳаққында» Ўзбекстан Республикасы Президентиниң Пәрманы. /«Еркин Қарақалпақстан» газетасы. №123 (20053), 3-октябрь 2017-жыл.
4. “Ўзбекстан Республикасы Мектепке шекемги билимлендириў министрлигиниң жумысын шөлкемлестириў ҳаққында”ғы Қарары. /«Еркин Қарақалпақстан» газетасы. №123 (20053), 3-октябрь 2017-жыл.
5. “Жоқары билимлендириў мәкемелерине кириў ушын талабанларды максетли таярлаў системасын буннан былай да жетилистириў илажлары ҳаққында”ғы Қарары. /«Еркин Қарақалпақстан» №123 (20053), 3-октябрь 2017-жыл.
6. “Ўзбекстан Республикасын жәнede раўажландырыў бойынша Хәрeкетлер стратегиясы ҳаққында”ғы Ўзбекстан Республикасы Президентиниң 2017-жыл 7-февральдағы Пәрманы. /«Еркин Қарақалпақстан» №19 (19949). 11-февраль 2017-жыл.
7. Ўзбекстан Республикасы Президентиниң “Мәмлекетлик емес билимлендириў хызметлерин көрсетиў жумысын буннан былай да раўажландырыў илажлары ҳаққында”ғы Қарары. /«Еркин Қарақалпақстан» №117 (20047). 19-сентябрь 2017-жыл.

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада таълим соҳасидаги ислохотлар, хусасан, нодавлат таълим тизимидаги ислохотлар моҳияти хақида фикрлар билдирган.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящается вопросам реформирования в системе образования, и в частности анализу реформ в негосударственных образовательных учреждениях.

SUMMARY

The article deals with the issues of reforming in the system of education, the analysis of reforms of non-governmental educational establishments, in particular.

KISHI MEKTEP JASINDAĞI BALALARDA OQIWĞA BOLĞAN QIZIĞIWSHILIGIN QALIPLESTIRIW

M. Matkarimova – assistent oqitwshi

Ájiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

Tayanch soʻzlar: oʻquv faoliyati, taʼlim jarayoni, aqliy mehnat, oʻquv komponentlari, bilim egallashga qiziqish.

Ключевые слова: учебная деятельность, процесс обучения, умственный труд, учебные компоненты, интерес к овладению знаниями.

Key words: educational activity, teaching process, mental work, educational components, interest to knowledge acquisition.

Oqıw xızmeti kishi mektep jasındağı balalar psixikasi rawajlanıwındağı ózgerislerdi belgilep beredi. Mektepke birinshi kelgen bala óz xızmetiniń túp mazmunı hám wazıypasın tolıq túsinip jetpeydi, bálkim hámme mektepke barıwı kerek dep biledi. Úlkenlerdiń kórsetpelerine ámel qılıp, trısqaqlıq penen ótkeniqlarğa kirisip ketedi. Aradan belgili bir waqıt shıǵıwınan keyin, quwanishlı sezimlerdeń kemeyiwı menen mekteptiń sırtqı belgileri óz áhmiyetin joq etip baradı hám bala oqıwın kúndelik aqlıy miynet ekenligin túsinip jetedi.

Sonıń ushın balanıń aqlıy kónlikpesine iye bolmasa, onıń oqıwdan kewli suwıydı, onda úmitsizlik sezimi júzege keledi, oqıtwshı bolsa, bunday jaǵdaydıń aldın alıw ushın balaǵa tálimniń oyınnan ayırmashılıǵı, qızıqlılıǵı haqqında maǵlıwmatlar beriwı hám onı usı xızmetke tayarlaw kerek. Oqıw xızmeti dawamında payda bolǵan ózgeshelikler balanıń keleshekte rawajlanıwı ushın tiykar bolıp xızmet etedi. Mekteptegi oqıw balalardıń biliw zárúrlıkların tez rawajlanıwı hám sıpatlı bolıwı, olardıń átirap turmısqa aktiv qızıǵıwshılıqların júzege keltirip, jańa bilim hám kónlikpelerdi iyelewleri ushın shárayat jaratadı. Bala áste-aqırınlıq penen óziniń psixikalıq protsesslerine iyelik etip, qabil etiw, diqqat hám este saqlawın basqara alıwǵa úyrene baslaydı.

Kishi mektep jasındağı bala oqıtwshısı menen jaqsı emotcional múnásette boladı. Usı dawırge shekem tuwrıdan-tuwrı úlkenler basshılıǵında ol yaki bul xabarları ózlestirip kelgen bolsa, endi óz qálewı, erki menen zárúr maǵlıwmatlar toplanıwǵa, óz aldına anıq maqset hám wazıypa qoyıwǵa háreket etedi. Balanıń mine, usı aktivligi este saqlawınıń belgili bir dárejede rawajlanǵanlıǵın bildiredi. Aqlıy jol menen shólkemlestirilgen tálim protsesi bul jastağı balalardıń oylawın jedel rawajlandıradı. Bul jastağı bala basqa dáwirlerge salıstırǵanda kóbirek nárseni ózlestiredi. Mektep tálimi oqıwshınıń turmıs tárizin, sotcial dárejesin, klass jámaátı, hám shańaraq ortalıǵındaǵı ornın ózgeretedi. Onıń wazıypası oqıwdan, bilim alıw, kónlikpe hám sheberliklerdi iyelew, ózlestiriwden ibarat bolıp qaladı. Kishi mektep jasındağı oqıwshılardıń oqıw xızmetleri quramalı bolǵan kóp dárejeli motivler sisteması menen basqarıladı. Oqıw xızmeti motivleri oqıwshılar ne ushın oqıp atırǵanlıǵın kórsetip beredi. Mekteptiń birinshi klasına kelgen balalarda sotcial motivler ústinlik etedi. Bul motivler átiraptaǵılar arasında jańa ornın iyelew, sotcial áhmiyetke iye bolǵan hám bahalanatuǵın xızmet penen baylanıslı bolǵan motivler esaplanadı. Biraq birinshi klasstıń aqırına kelip, kópshilik oqıwshılar óz mektep